

Estat, crisi i revolucions del segle XX

Per:

Joaquim Ullan Martorell

Deia Hannah Arendt, que el totalitarisme és un fenomen històric sense precedents. És 'internacional en la seva organització, universal en les seves pretensions ideològiques i planetari en les seves aspiracions polítiques', perquè aspira a la dominació total. En aquest sentit, hi ha tres règims d'opressió: Autoritari (despotisme, monarquia absoluta, oligarquia), Tirànic i Totalitari.

Juan José Linz Storch de Gràcia (Bonn, Alemanya, 1926 - New Haven, 2013), fou un sociòleg i professor espanyol de ciència política a la Universitat de Yale (USA). Com bé apuntava a *Totalitarian and Authoritarian Regimes*, «..no hem de sobreestimar la capacitat dels líders antidemocràtics i l'èxit dels moviments de masses antidemocràtics, sinó tenir en compte els fracassos dels governs i líders democràtics, la seva incapacitat per enfrontar-se als seus oponents en defensa de la democràcia liberal i, per a alguns, la seva semilleialtat a la democràcia. [...] Així, el totalitarisme no va ser el resultat inevitable de la crisi europea creada per la Primera Guerra

Mundial i encara menys, el resultat de la Gran Depressió. Fou un dels possibles fruits de la modernitat, però la democràcia n'era un altre.» (Linz 2000: 13).

Principalment, a Europa, la reacció que va generar la guerra entre els intel·lectuals fou una reacció nacionalista i militarista. Amb la matança massiva, les seves seqüeles revolucionàries, el nou nacionalisme i el desplaçament de milions de persones de casa seva, la guerra va insensibilitzar la gent davant la violència i els horrors. En definitiva, el totalitarisme va seduir moltes ments destacades, però, ¿haurien tingut aquests règims el mateix èxit sense l'apel·lació als intel·lectuals? Possiblement sí, tenint en compte el seu atractiu per als homes comuns, el desig de seguretat i, sobretot, la por que va crear el terrorisme. (Linz 2000: 14).

Com va advertir Tocqueville, «la democràcia com a valor suprem, sense donar igual o més valor a la llibertat, pot ser arriscada.» (Linz 2000: 20). De fet, com també afirma Linz, «el més probable és que un sistema democràtic que funcioni no condueixi a un sistema polític no lliure i no democràtic, però no podem excloure aquesta temible possibilitat. La llibertat és tan important, o més, que la democràcia. [...] Cal no oblidar que tant el feixisme (especialment el nazisme) com el comunisme eren profundament antiliberals, però pretenien ser *democràtics*, d'una manera que els règims autoritaris no tenien.» (Linz 2000: 20).

Tornant al concepte general, el veritable conflicte era, entre la llibertat i la democràcia liberal, d'una banda, i els dos totalitarismes revolucionaris, de l'altra. També hi va haver una hostilitat fonamental dels règims totalitaris cap a la religió organitzada existent, intentant eliminar-la. Fins i tot, els règims totalitaris van intentar omplir el buit emocional creat per la secularització amb rituals polítics i litúrgies derivades o inspirades en la religió (Linz 2000: 23).

El totalitarisme explica, algunes de les pitjors violacions dels drets humans, però les tendències i els règims totalitaris no sempre han conduït al mateix tipus de terror i repressió estatal, i altres règims no democràtics han contribuït també, als terribles llegats del segle passat.

En un pla més general, podem dir que la gent en la seva vida quotidiana, no pensava en com era governava la seva societat, d'igual manera

que la gent en una societat lliure i democràtica, no veu la seva vida quotidiana modelada pels valors d'una societat lliure. En una societat no democràtica i, sobretot, en una societat totalitària estable, la majoria no és necessàriament conscient de la seva manca de llibertat, ja que per a ells, la vida és així. Tanmateix, i per moltes raons, moltes persones es comprometen activament a construir i mantenir aquesta societat (Linz 2000: 28).

Finalment, el totalitarisme va tancar el cercle des de l'impuls ideològic-utòpic inicial fins a la pèrdua de legitimitat ideològica. En absència d'una legitimació electoral democràtica lliure, quina base quedava per exigir obediència? «Tot el que havia fet del totalitarisme una cosa tan poderosa i aterridora havia decaïgut, erosionat, desintegrat; però el seu llegat ha estat una societat aplanada, a la qual resulta difícil articular-se en el marc de les institucions polítiques democràtiques i de l'economia de mercat.» (Linz 2000: 31).

Linz conclou amb una visió optimista de cara al futur. «El segle XX fou l'era del totalitarisme, però també fou l'era de la democràcia, de la consolidació i l'expansió de la democràcia política i, en certa manera, de la social. Fou l'era de la descolonització i la fi de l'imperialisme colonial, l'era de l'aparició de nous estats independents, alguns democràtics, la majoria no tant. El segle serà recordat per la inhumanitat de l'home envers els seus semblants, però també per la declaració i l'afirmació universal dels drets humans.» (Linz 2000: 33).

El conflicte de classe i el conflicte ideològic van ser les causes principals de l'autoritarisme i el totalitarisme en el passat. Avui, la crisi de la ideologia i la revolució econòmica a moltes parts del món han reduït aquestes bases de respostes autoritàries, però, per altra banda, la rellevància del nacionalisme pot crear, en molts Estats multinacionals, conflictes que condueixin a un govern autoritari i a la repressió. La superpoblació i les desigualtats en el desenvolupament produeixen migracions massives que amenacen el sentit de la identitat nacional i els interessos econòmics, fet que condueix a la discriminació i la repressió dels forasters. (Linz 2000: 36-37).

BIBLIOGRAFIA

LINZ, Juan J.; «Further reflections on totalitarian and Authoritarian regimes». A: *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder, CO (USA): Lynne Rienner Publishers, 2000, pàg. 1-38, ISBN 1555878660.